

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПЕРЕРОБНОЇ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПИТАНЬ ЕКОЛОГІЇ ДОВКІЛЛЯ

Постановка проблеми. Загально визнаним є той факт, що на сучасному етапі взаємодії суспільства і природи людство опинилося на межі екологічної катастрофи, усвідомлення можливості, якої актуалізує необхідність зміни орієнтирів подальшого соціокультурного розвитку. Це зумовлює потребу у формуванні екологічної культури, котра має акумулювати новий тип мислення й орієнтувати людину на коеволюційний розвиток зі своїм соціоприродним оточенням.

Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті, Концепцією екологічної освіти визначено, що метою навчально-виховної діяльності різних навчальних закладів є виховання і розвиток творчого потенціалу та соціальної активності особистості, формування системи гуманістичних цінностей, де цінність природи і людини визначаються як провідні. Ця проблема стосується всіх ланок освіти – від дошкільної до вищої та освіти дорослих. З огляду на це, проблема формування екологічної освіти майбутніх фахівців у системі професійної освіти актуалізувала наукові пошуки щодо її розв'язання.

Аналіз досліджень і публікацій. Педагогічна наука на сучасному етапі інтенсифікувала активний пошук розв'язання невирішених проблем екологічної освіти. Виходячи з методологічних позицій, філософські проблеми екологічної освіти було розглянуто у працях Ф. Вольвача, А. Галєєвої, Є. Гарусова, С. Глазачева, М. Доброхода, М. Кисельова, В. Крисаченка, М. Мойсеєва, М. Назарука, Л. Салєєва, М. Фоміної; психолого-педагогічні – у роботах С. Дерябо, А. Дьоміна, Н. Добрецової, О. Захлебного, І. Зверева, О. Злотіна, Б. Юганзена, М. Мамедова, С. Москвичова, М. Скаткіна.

Формування екологічної культури студентів ВНЗ вивчали Г. Білявський, М. Бойчева, В. Бровдій, В. Глуханюк, М. Грейда, Н. Лисенко, О. Мітрясова, О. Микитюк, Т. Нінова, К. Ситнік, Є. Флешар, О. Чернікова, М. Шаповал, Е. Шапокене, М. Швед. Технологізацію екологічної освіти майбутніх фахівців досліджували Л. Білик, Н. Єфименко, Н. Назарова, Н. Олейник, Л. Пістунова, Н. Реймес, С. Сапожников, Є. Семенюк, Л. Титаренко, А. Урсул, М. Швед, Є. Шульпіна.

Водночас, незважаючи на інтенсивні різнопланові дослідження, теоретичні та загальнопедагогічні екологічні аспекти у структурі спеціальних дисциплін природничонаукового циклу до цього часу залишаються нерозкритими: чітко не визначено зміст екологічної освіти майбутніх молодших спеціалістів переробної харчової промисловості у коледжах аграрного профілю, не розроблено концепцію екологічної освіти у процесі викладання природничонаукових дисциплін, не з'ясовано загальнопедагогічні підходи до вивчення у ВНЗ I-II рівнів акредитації екологічних процесів та засвоєння студентами екологічних знань, умінь і навичок.

Метою статті є висвітлення проблем становлення екологічної освіти і підготовка студентів аграрних коледжів до розв'язання питань екології довкілля, у тому числі екології людини й інформаційної екології.

Викладення основного матеріалу. Зміна суспільством навколишнього світу призвела до того, що він не встигає адаптуватися до нових умов життя. Неадекватне сприйняття людиною ситуації, що склалася в довкіллі, веде до нових негативних змін як навколишнього середовища загалом, так і природи самої людини.

Реалізація права на безпечне для життя і здоров'я довкілля деталізується в розділі IV Основ законодавства про охорону здоров'я «Забезпечення здорових і безпечних умов життя» (статті 25-32) [4].

Раніше основна увага приділялася охороні оточуючого природного середовища як

сукупності взаємопов'язаних природних та штучних об'єктів. Не менш важливим є комплексний підхід, у результаті якого об'єктом охорони є довкілля, а не лише навколишнє середовище. Слід розібратися в співвідношенні цих двох понять.

Поняття «навколишнє середовище» охоплює широке коло елементів, пов'язаних з умовами існування людини. Вони розподіляються за трьома групами об'єктів: природного (живого) середовища (флора, фауна); неживого середовища (морські та прісноводні басейни – гідросфера), повітряний басейн (атмосфера), ґрунт (літосфера), навколосемний космічний простір; «штучного» середовища, створеного людиною у процесі її взаємодії з природою.

Довкілля – це оточення, в якому функціонує об'єкт (повітря, вода, земля, флора, фауна тощо). У буквальному розумінні цей термін означає все те, що оточує людину, а тому може інтерпретуватися як простір та об'єкти навколишнього середовища (природного навколишнього середовища, соціального навколишнього середовища, виробничого навколишнього середовища, антропогенного навколишнього середовища, космічного навколишнього середовища, інформаційного навколишнього середовища тощо). Отже, поняття «довкілля» є ширшим за своїм змістом, ніж «навколишнє природне середовище» і є більш правильним для формулювання загальної норми на рівні Конституції держави. Фізична особа має право на забезпечення, сприятливих умов праці, проживання, навчання тощо. До речі, Конституція України [10] також оперує у статті 50 терміном «довкілля» на відміну від Конституції Російської Федерації [9], що використовує у статті 42 дефініцію «оточуюче середовище». Застосування терміну «навколишнє природне середовище» виправдане лише у спеціальній нормі, як це зроблено у статті 9 Закону України від 25 червня 1991 р. «Про охорону навколишнього природного середовища» [5].

У біології під поняттям «середовище» розуміють природні тіла та явища, з якими організм знаходиться у безпосередніх або опосередкованих взаємовідносинах. У більш широкому соціально-екологічному контексті це поняття трактується як сукупність природних (фізичних, хімічних, біологічних), природно-антропогенних (культурних ландшафтів) і соціальних чинників життя людини. У цьому значенні ми і будемо використовувати поняття «навколишнє середовище» як синонім українського аналога англійського поняття «environment» – довкілля. Поширене в літературі (переважно публіцистичній) поняття «оточуюче середовище», яке дехто вважає синонімом поняття «навколишнє середовище», слід використовувати з доповненням кого або що воно оточує. Наприклад, «оточуюче людину середовище», «оточуюче підприємство середовище» або «оточуюче нас інформаційне середовище», що буде більш правильним з точки зору семантики української мови.

Нині людину оточує інформаційний простір як частина оточуючого людину середовища. Тому виникає необхідність упровадження такого підходу в систему освіти, науки, культури в процесі побудови систем, оснований на освітніх та інформаційно-комунікаційних технологіях.

Духовний, інтелектуальний потенціал суспільства все більше ідентифікується з інформаційним, викликаючи зміни у культурі, мові, способі життя і навіть мисленні. Інформацію й інформованість стали замінювати знання; пам'ять – розуміння; ухвалення рішень – людські способи осмислення і вирішення проблем; спонтанні емоції й амбіції замінюють інтелектуальні почуття, творчі переживання, співчуття і співпрацю у проблемних ситуаціях.

Проте нині, у процесі розгляду значної різноманітності взаємодії інформаційних процесів з людиною і соціально-культурною сферою екологічна проблема впливу інформаційних процесів на їх стан усе таки досліджується явно недостатньо з двох причин. По-перше, на фоні енергетично-матеріальних взаємодій, інформаційні вважаються незначними, або такими, що не мають негативних наслідків. І, по-друге, вважається, що від інформаційної дії легко захиститися (за необхідності вимкнути

телевізор, комп'ютер, піти з кінозалу, з концерту і т.д.). Однак досягнення інформаційно-комунікаційних технологій показують, що дії інформаційних процесів можуть бути не лише співрозмірні з енергетично-матеріальними, а й перевершувати їх. Те, що людина потребує екологічного захисту від подібних дій, нині навряд чи в кого викликає сумніви.

Створена програмістом віртуальна реальність – це вже не просто відображення (модель) навколишнього світу, це до певної міри система, здатна до самовідтворення, функціонування, що передбачає дотримання заданих закономірностей та можливість коригування залежно від одержаної інформації. Така інформація може надходити не лише від людини, а й від об'єктів «першої» і «другої» природи. Людині буде під силу не просто перебудувати навколишній світ, а й створювати новий власний світ, який є творінням її розуму та фантазії і підвладний законам, які вона сама диктує. Проте є загроза, що створена людиною віртуальна реальність може вийти з-під контролю і завдати непоправної шкоди «як першій», так і «другій» природі. Причому наслідки цього можуть бути непередбачуваними і навіть катастрофічними. Справа у тому, що, як вказує С. Хокінг [17], людина вже наділила віртуальну реальність мінімальною самостійною формою життя, заклавши у ній можливість самознищення за допомогою комп'ютерних вірусів.

Легкість захисту від інформаційної дії лише здається, оскільки часто ми просто не в змозі оцінити міру впливу (в тому числі й негативного) на стан нашого організму (і особливо його психіку). Оскільки людина зазвичай живе у громадському оточенні (сім'я, вулиця, громадські місця тощо), то захиститися від дії інформації дуже непросто, а часто – неможливо. Тому проблема інформаційної екології не лише актуальна, а й стає (у зв'язку з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій і просуванням до інформаційного суспільства) все більш злободенною.

Гострота екологічної проблеми нині росте експоненціально, й уже у недалекому майбутньому вона має стати найбільш значущою як для науки, так і для практики. Незважаючи на це, екологія інформації охоплює поки що далеко не весь спектр реальності. Інформаційний вплив і взаємодія ще не стали об'єктами належної екологічної уваги.

Усезростаючий інтерес викликає проблема інформаційної війни, об'єктом якої є свідомість людей. Вона заснована на можливості управління і маніпулювання суспільною свідомістю, підпорядкування волі людини. І це найчастіше відбувається не усвідомлено для тих, хто піддається інформаційно-психологічній дії. Необхідно усвідомити природу і технології інформаційної влади над людьми, безконтрольність, яких може призвести не лише до масового винищення окремих народів, а й до загибелі сучасної цивілізації загалом. А для відсічі інформаційної агресії потрібне, передусім, розуміння суті подій, що відбуваються.

Важливим джерелом найрізноманітнішої інформації є глобальна мережа Інтернет, бурхливий розвиток якої з точки зору екології інформації має такі тенденції: експоненціальне зростання сайтів і баз інформації; відставання темпів зростання інформаційних ресурсів від темпів зростання пропускну здатності каналів зв'язку; зашумленість інформаційного простору; недолік інформаційних ресурсів, придатних для ухвалення рішення; відсутність ефективних фільтрів непотрібної інформації; час пошуку необхідної, особливо оригінальної інформації, що збільшується.

Отже, екологія інформації – це наука про інформаційний компонент взаємодії біологічних систем (передусім, людини) між собою і з навколишнім середовищем, у тому числі соціальним.

Ефективне застосування Інтернет й інформаційно-комунікаційних технологій є певною компенсацією збільшення обсягу знань і зменшення часу на їх одержання та засвоєння. Водночас, у процесі реалізації на практиці основних функцій інтернет-простору: комунікативної, презентаційної, комерційної, дослідно-консультаційної, ресурсної, навчальної, дослідної, стосовно науки [16, с. 228], виникає низка проблем: проблема недосконалості нормативної бази інтернет-комунікації, що зумовлено значною

різноманітністю об'єктів комунікації, їх ціннісних систем; когнітивна проблема, котра виражається у тому, що інтернет-комунікація характеризується різним рівнем комунікативної й інформаційної компетентності її учасників; проблема інформаційної екології; консерватизм – навчальна функція Інтернет для своєї ефективної реалізації потребує зміни менталітету викладачів, більшої відкритості, переходу до інтерактивних методів навчання та інтелектуального партнерства з викладачами і студентами у процесі екологічної освіти.

Визнаючи як пріоритет проблему особистості, ми маємо виходити з необхідності вдосконалення самого інформаційного освітнього простору. Це означає, що наші, швидко зростаючі можливості маніпулювання людським організмом і психікою разом з технологічною спрямованістю сприйняття та користування цими станами дозволяє нам переходити від «природних» до «інтенційних» способів соціального конструювання [8].

В. Кремень зазначає, «... наступний момент – виникнення нового світу, нової цивілізації, в якій живе і буде жити людина. Коли ми говоримо «постіндустріальна цивілізація», «інформаційна епоха», «глобалізація», постмодерн тощо – це не просто означення, а головні характеристики сучасного, за суттю нового життя. Нове – це технологія копіювання, клонування, новий віталізм і новий гуманізм. Все це називається «техновіталізм» – *vita* (життя), підміняється *vitā* (у штучному середовищі), або на *virt* (віртуальний, уявний, симульований). Зростає могутність техніки, все тісніше нас оточує віртуальне царство, все більш просторими стають екрани комп'ютерів і телевізорів, усе більше множаться зони комунікації тощо. Все це нові складові буття, що змушує вносити корекції в освітній простір, у навчальні програми, у формування нової людини» [12, с. 7].

Цікаво відзначити також і те, наголошує В. Валах, що тисячі користувачів зараз уже успішно спілкуються один з одним через Інтернет. У багатьох випадках – це не знайомі між собою люди з різних міст і країн, яких об'єднує спільний інтерес до тих чи інших проблем, галузей знань та сфер людської діяльності. Уже з перших кроків такого використання Інтернету стало зрозумілим, що кожний, хто входить у цю світову інформаційну мережу, вносить туди крихітку свого національного колориту, допомагаючи тим самим людям різних національностей та способів життя краще зрозуміти один одного.

Нині багато хто сприймає Інтернет як синонім вільного спілкування, свободи інформації, як утілення демократії. Однак, з іншого боку як «вільна зона» Інтернет істотним чином є притулком усього того, що у цивілізованому суспільстві заборонено: пропаганда насильства, расизму, екстремістських релігійних течій, різних засобів шахрайства, заборонених видів порнографії тощо. І громадяни, які бажають, щоб держава відгородила їх та їхніх дітей від расистів, екстремістів і шахраїв, істотно вважають, що держава має це робити всюди, у тому числі й у віртуальному просторі [7, с. 4].

Не можна сказати, що активізацію «темного боку сили» Всесвітньої павутини помітили лише зараз. Ще у 1998 році у журналі *Scientific American* з'явився малюнок: величезне приміщення, під саму зав'язку забите сміттям. Підпис під карикатурою був коротким – «Інтернет». Інша справа, що ці проблеми нині стали гострішими.

Багато знаних науковців, скажімо, Вінт Серф або Тімоті Бернес-Лі, що стояли у витоків Інтернету, взагалі «б'ють на сполох». Професор у галузі інформаційно-комунікаційних технологій Тімоті Бернес-Лі передрікає, що «скоро в Мережі можуть почати діяти антидемократичні сили, якими здійснюватиметься систематична маніпуляція зі знаннями» і тому, – «дуже важливо досліджувати ці сили і застосовувати ними технології». Для цієї мети він хоче об'єднати фахівців з різних галузей для вивчення феномену Мережі, в усіх її аспектах [15, с. 56-57].

Зростання інформаційного тиску на людину має кілька аспектів, указують Б. Ахлібінінський та С. Паршін [14, с. 106]. Інтелект людини узалежнений від характеру інформаційного потоку, в який він залучений. Доведено, що засоби масової інформації (ЗМІ), особливо електронні, можуть істотно впливати на розумові здібності людини. Вони здатні цілеспрямовано формувати певні механізми розумової діяльності. Це найяскравіше

виявляється для типу особистості, схильної до конформізму. А оскільки нонконформізм – це лише негативне виявлення того самого конформізму, то вплив ЗМІ поширюється і на цей тип людей. Тому часто вплив ЗМІ виявляється сильнішим, ніж вплив самої ситуації, яку намагається осмислити людина, тобто нав'язана через ЗМІ думка є визначальним чинником її поведінки.

Додаткові можливості, що привнеслися у навчальний процес комп'ютерними мережами, дозволяють перемістити навчання в площину віртуальної реальності, у кіберпростір. Для того, щоб ефективно працювати у цьому просторі, потрібен високий рівень інформаційної культури, оскільки те, «що людина бере з інформаційної мережі, визначається не стільки освітнім рівнем, скільки її культурою та вихованням. Саморозвиток виступає як початок і подальше вдосконалення процесу керування розвитком особистості» [18, с. 46]. Тому нині вже йдеться не лише про інформаційну культуру індивіда, а й про інформаційну культуру суспільства. Значна роль у формуванні такої складової загальної культури суспільства і покликана зіграти порада В. Валаха організувати широкомасштабне та кваліфіковане навчання ділового й корисного використання Інтернету. Лише опанувавши вмінням використовувати широкий діапазон його позитивних можливостей, більшість із тих, хто працює з Інтернетом, уже не стануть марно витратити свій дорогоцінний час на знайомства з тим «інформаційним сміттям», про яке йшлося вище [7, с. 4].

З появою віртуальної реальності посилюється загроза існуванню людства, як застерігає О. Гневашев. Комп'ютери керують ядерними електростанціями, наведенням боеголовки, сугестивним навчанням, і очевидно, що на ці процеси можуть впливати хакери [2, с. 110]. Небезпека підвищується також у зв'язку з тим, що разом зі зростанням швидкості та складності програмного забезпечення його розробники більше не можуть гарантувати повної передбачуваності результатів роботи елементарної бази комп'ютера, який до того ж може бути вражений вірусом. Треба також брати до уваги, що у найближчому майбутньому носіями інформації у комп'ютерних системах можуть стати елементарні частинки, що, без сумніву, значно збільшить невизначеність процесів віртуальної реальності. Тому проблеми інформаційного суспільства необхідно розглядати комплексно, переходити від вивчення комп'ютера і віртуальної реальності переважно з гносеологічної площини в онтологічну й етико-аксіологічну, розглядати їх із широких філософських позицій як екологічне середовище.

С. Паршін та Б. Ахлібінський вказують ще на одну значну небезпеку комп'ютеризації. Йдеться про розроблення та застосування методик інформаційного програмування та кодування розумових процесів. За їх допомогою може здійснюватися безпосередній вплив на підсвідомість людини, що уможлиблює не лише втручання у спосіб мислення, а й внесення змін у психічний тип особистості [14, с. 106]. Через це виникає реальна загроза підпорядкування свідомості та інтелекту в масовому масштабі. Безперечно, це створює в перспективі доволі небезпечний екологічний аспект.

Науковці також вказують на необхідність підвищеної уваги до енергетичних носіїв інформації. Випромінювання антен, ліній зв'язку і самих апаратів інформаційної техніки, створювані ними специфічні шуми та штучні речовини, що у процесі цього використовуються, так чи інакше впливають на нервову систему і весь організм людини, котрий не стикався з такими впливами у природі і не має еволюційно виробленої норми реакції на них. Оскільки щільність і потужність таких впливів зростає, то збільшується й екологічно негативна їх складова [14, с. 107]. Хоча питання про масштаби і віддалені наслідки такого впливу вивчено ще недостатньо, проте деякі аспекти його негативного характеру вже встановлено. Тому розроблення методів контролю та захисту від таких загроз з боку «інформаційного суспільства» – важливе завдання екології людини.

Аналогове поступається місцем цифровому, і це збіднює чуттєве сприймання. Абстрактні математичні операції поступово й неухильно витісняють будь-яку схожість, будь-яке відношення подібності між одиницями зберігання інформації та їх

відповідниками – речами у реальній дійсності. Цифрове кодування образної, звукової, тактильної й нюхової інформації послаблює наші безпосередні відчуття, що загрожує остаточним зараженням екології чуттєвого, пише філософ П. Вірлію. Це тягне за собою загрозу й у сфері індивідуальної та колективної пам'яті – загрозу поширення «загальної амнезії», цього останнього досягнення «індустрії забуття», яка замінює сукупність аналогової інформації – цифровою інформацією, комп'ютерним кодом, що прийшов на зміну мові «слів і речей» [1, с. 98-99].

Множинність і доступність інформації, з одного боку, збільшує її утилітарну цінність, з іншого, навпаки, забезпечує її. Нині у світовому водному просторі (річках, озерах, морях, океанах) міститься величезна маса сміття. Це і мул, що містить ртуть і радіоактивні елементи, і викиди техногенних катастроф тощо. В інформаційному океані справи йдуть не краще, якщо не гірше. Враховуючи те, що вода є основою життя всього живого, можна провести аналогію: інформація – основа життя будь-якої цивілізованої сучасної людини.

Постає проблема екологізації інформаційних просторів.

Інформаційне «сміття» заважає, а часто робить неможливим пошук корисної інформації. Нерідкі випадки підміни, заміни, фальсифікації інформації. Інформаційне «сміття» стає відчутно «токсичним» для людини, здатним руйнувати її психіку та змінювати соціальну поведінку [6].

Говорячи про проблематику інформаційної безпеки, зазвичай розглядають аспект, як захистити інформацію, хоча вже давно актуальним стало питання: як захиститися від певного виду інформації. Особливо це актуально для інформаційного освітнього середовища.

Очистити інформаційний океан не уявляється можливим, але націлити освітні технології на розв'язання завдань знешкодження породжуваних інформаційних потоків можна вже нині. І в першу чергу, це має бути одним із основних завдань навчально-виховного процесу в коледжах аграрного профілю.

Інакше кажучи, в освітні технології мають бути включені критерії оцінювання якості та безпечності інформації; техніка безпеки в процесі роботи з шкідливою інформацією; стримуючі механізми зародження небезпечної інформації наукою й освітніми інститутами, а також ЗМІ та іншими джерелами.

Інформаційний аспект розвитку цивілізації в екологічному сенсі через деякий час вийде на перший план, коли людство зможе подолати проблеми, пов'язані з енергетичними і матеріальними ресурсами планети. Проте вже нині необхідно бути готовими до подібних змін.

Інформація, що надходить цими каналами до людини, може призводити як до вдосконалення (ускладнення) системи, так і до її деградації (спрощення). Отже, на основі моделі можна аналізувати «екологічну якість» інформації, що надходить, тобто оцінювати ступінь її «забрудненості».

Потік інформації, що проходить каналами масових комунікацій, а також потік знань, який приходить із системи освіти і науки, слугують для формування раціональної й емоційно-образної актуалізованої картини дійсності. Ці канали нині найбільш сильно впливають на масову свідомість, декларуючи комплекс смакових переваг: естетичних, етичних, ідеологічних [11; 13].

Висновки. У сучасних умовах система освіти і науки переживає кризу, зумовлену тим, що вже не здатна давати знання, котрі гарантовано забезпечують успіх і благополуччя на все подальше життя, а ЗМІ переживають розквіт і перебувають у захопленні своєю так званою четвертою владою. Доведено: все більшою мірою ЗМІ набувають можливості управляти не лише свідомістю, а й підсвідомістю верств населення, перекриваючи собою інші комунікаційні канали.

Можна представити, що причиною цієї серйозної проблеми є практична незахищеність людини від інформації, що надходить ззовні і неможливість не лише

коригувати її, а й просто опрацювати.

Особливо в цих умовах страждає ефективність традиційних навчально-виховних процесів, спрямованих на саморозвиток особистості і розвиток її самовизначення.

Необхідно врахувати, що немає ЗМІ, в яких немає господаря. З появою глобальної мережі Інтернет роль односпрямованих ЗМІ поступово мала знизитися, оскільки Інтернет, як очікувалося, надає не лише вільне право вибору, а й співучасть у змістовому наповненні (контенті) інформаційної світобудови.

У ситуації, що виникла, навчальним закладам, як інституту, що формує свідомість соціуму, необхідно формувати активну позицію щодо створення екологічного інформаційного простору.

Література:

1. Вирилио П. Информационная бомба. Стратегия обмана / П. Вирилио ; пер. с фр. И. Окуневой. – М. : ИТДГК «Гнозис», фонд «Прагматика культуры», 2002. – 192 с.
2. Гневашев О. В. Виртуальная реальность и информационное общество / О. В. Гневашев // Россия: прошлое, настоящее, будущее / Материалы Всероссийской научно-практической конференции (Санкт-Петербург, 16-19 декабря 1996 г.). – СПб. : БГТУ, 1996. – С. 108-112.
3. Екологічне право України. Академічний курс : підручник / [Шемшученко Ю. С., Погорілко В. Ф., Нагребельний В. П.]; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 2005. – 848 с.
4. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
5. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
6. Захарова О. А. Экологические коммуникации в социокультурном пространстве. Природа и культура / О. А. Захарова. – М. : Лесная страна, 2008. – 150 с.
7. Інтернет: погляд у майбутнє (Матеріали із засідання круглого столу, Головне управління освіти і науки Київської міської державної адміністрації) / Узагальнив В. Д. Руденко // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2001. – № 1. – С. 3-7.
8. Киселев Г. С. Смыслы и ценности нового века / Г. С. Киселев // Вопросы философии. – 2006. – № 4. – С. 7.
9. Конституция Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Доступ к ресурсу : <http://constitution.kremlin.ru/>.
10. Конституція України [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960254K.html.
11. Кордуэлл М. Психология от А до Я: Словарь-справочник / М. Кордуэлл. – Пер. с англ. К. Ткаченко. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2000. – 448 с.
12. Кремень В. Г. Інноваційне мислення в контексті трансформації особистості в сучасній цивілізації / В. Г. Кремень // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Вип. 16. / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – С. 3-8.
13. Национальная психологическая энциклопедия [Электронный ресурс]. – Доступ к ресурсу : <http://vocabulary.ru/dictionary>.
14. Паршин С. А. Экология человека в информационном и постинформационном обществе / С. А. Паршин, Б. В. Ахлибинский // Россия: прошлое, настоящее, будущее / Материалы Всероссийской научно-практической конференции (Санкт-Петербург, 16-19 декабря 1996 г.). – СПб. : БГТУ, 1996. – С. 102-108.
15. Сергеев А. П. Интернет: деньги, тусовка, любовь. Новая среда обитания – факты, комментарии, истории, тесты / А. П. Сергеев, Ю. И. Смирнов. – М. : ООО «И. Д. Вильямс», 2007. – 288 с.
16. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого: Підручник для науковця / Ю. П. Сурмін. – К. : Навчально-методичний центр «Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006. – 302 с.
17. Хокинг С. Чёрные дыры и молодые вселенные. Пер. с англ. М. В. Кононова / С. Хокинг. – СПб. : Амфора, 2001. – 189 с.
18. Шевченко А. І. Дистанційне навчання і проблеми безперервної професійної освіти / А. І. Шевченко, С. Б. Іванова // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр. / За ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. – Ч. 2. – К., 2001. – 302 с.

У статті висвітлено проблеми становлення екологічної освіти і підготовка студентів аграрних коледжів до розв'язання питань екології довкілля, у тому числі екології людини й інформаційної екології.

Ключові слова: екологія, екологічна освіта, екологічна культура, довкілля, навколишнє середовище,

інформаційна екологія, екологія інформації, екологія людини.

В статье отражены проблемы становления экологического образования и подготовка студентов аграрных колледжей к решению вопросов экологии окружающей среды, в том числе экологии человека и информационной экологии.

Ключевые слова: *экология, экологическое образование, экологическая культура, окружающая среда, информационная экология, экология информации, экология человека.*

In the article it is reflected problems of becoming of ecological education and preparation of students of agrarian colleges to the decision of questions of ecology of environment, including ecology of man and informative ecology.

Keywords: *ecology, ecological education, ecological culture, environment, environment, informative ecology, ecology of information, ecology of man.*